

El llenguatge ^{13.12.80}

Guixar i fixar

Ons pregunten molt sovint, com si hom hagués descobert una falla greu en la coherència del nostre sistema ortogràfic, ¿com és que la x no té la mateixa pronunciació en els mots guixar —en què es pronuncia com en el mot caixa— i fixar —en què es pronuncia com en el mot màxim—, tot i que aquesta lletra té en els dos mots la mateixa posició —després d'una i? En realitat, la pregunta hauria d'ésser formulada a l'inrevés: ¿com és que pronunciant-se diferent la x de guixar —en què té el valor anomenat xeix— i la de fixar —en què equival al grup cs— tenen una mateixa representació gràfica, sense res que les diferenciï i permeti de donar a cada una el seu valor de pronunciació adequat? Perquè el que és convencional —convingut— és l'escriptura, la grafia, no la pronunciació, que és un fet de la llengua, que hom no ha pretès mai de modificar ni d'establir arbitràriament.

Es, doncs, a la segona de les dues preguntes formulades que convé donar resposta. Com se sap, les nostres normes ortogràfiques —les que ens fan escriure caixa i màxim, guixar i fixar— foren promulgades l'any 1913 per la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, sota la inspiració principal de Pompeu Fabra. No foren preses els acords definitius sobre aquestes normes sinó després d'extensos debats i de consideracions approfondides sobre cada punt, un cop examinades i estudiades detingudament totes les solucions possibles a cada problema i sospesats tots els seus avantatges i inconvenients. De les raons que van presidir l'adopció de cada una d'aquestes solucions, en tinguem un breu resum en el próleg del Diccionari ortogràfic de Pompeu Fabra, text interessantíssim, ~~reproduït posteriorment~~ al seu recull El català literari (Ed Barcino) i, ara darrerament, al volum La llengua catalana i la seva normalització (Ed 62 i «la Caixa»). Fabra hi explica que per a la representació del so palatal de la x davant a, e, o, u, fou adaptat el dígraf ix, ja usat antigament en alguns mots, amb què s'establí una diferència amb aquells mots d'origen erudit en què la x té un altre valor. No diu res, però, dels casos en què la vocal de la síl·laba anterior és precisament una i. Es indubtable que es devien plantejar aquest problema i segurament devien arribar a la conclusió que, afectant un nombre tan reduït de mots —guix, guixar, guixa, mixeta i el que en realitat solen adduir els qui ens interpeilen sobre aquest punt, d'una banda, i fixar, crucifix, prolix, asfixia, de l'altra, més els de la mateixa família i alguns altres de poc conegut—, no valia la pena d'introduir en el nostre sistema ortogràfic un nou signe que indiqués aquesta diferència. ¿Es que potser algú trobaria més còmode i més senzill de marcar la x de fixar amb un diacrític? L'esforç de memòria que se'ns demana és mínim i hi convindrà qualsevol que conegui l'ortografia del francès o de l'anglès.